

Paweł Dziekański¹

Zakład Przedsiębiorczości i Innowacji,
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Koncepcja wskaźnika syntetycznego oceny poziomu rozwoju gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego w warunkach globalizacji

The concept of synthetic index assessing the level of development of rural communities świętokrzyskie voivodship in the context of globalization

Synopsis. Procesy globalne sprawiają, że obszary lokalne stały się częścią ogólnoswiatowego układu gospodarczego i społecznego oraz elementem procesu tworzenia się sieci powiązań i współzależności w m.in. sferze gospodarczej, technologicznej i kulturowej. Konstrukcja wskaźnika syntetycznego umożliwia pomiar wielowymiarowego zjawiska, a także liniowe uporządkowanie badanych jednostek. Pozwala ona uwzględnić wiele aspektów badanego zjawiska jednocześnie (np. finanse, infrastrukturę, stan i ochronę środowiska). Za korzyści w tym względzie uznać można kwantyfikację złożonego zjawiska za pomocą jednej wartości liczbowej. Celem opracowania była ocena poziomu rozwoju lokalnego przez ocenę kondycji finansowej, infrastruktury i środowiska naturalnego gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego za pomocą wskaźnika syntetycznego. Województwo świętokrzyskie charakteryzuje się wyraźnym zróżnicowaniem wewnętrznym w zakresie badanych cech, a tym samym poziomie rozwoju lokalnego. Badania wskazują na pięć rodzajów gmin: dobrym (Morawica), średnim (Zagnańsk, Sitkówka-Nowiny, Daleszyce, Krasocin), słabym (Piekoszów, Masłów, Łoniów, Pawłów, Stopnica, Kije) i bardzo słabym (Michałów, Klimontów, Nagłowice, Oksa, Moskorzew) poziomie rozwoju.

Słowa kluczowe: gmina, rozwój, kondycja finansowa, infrastruktura, wskaźnik syntetyczny

Abstract. Global processes and local areas that have become part of the worldwide economic and social development and part of the process of creating a network of linkages and interdependence in the economic, technological and cultural spheres. The design of the synthetic indicator allows measurement of a multidimensional phenomenon, as well as the linear arrangement of units surveyed. It allows to take into account the many aspects of the studied phenomenon at the same time (for example finance, infrastructure, and environmental protection). For benefits in this regard can be quantification of complex phenomena using a single numeric value. The objective was to assess the level of development of local evaluation of financial health, infrastructure and the environment of rural communities by using the synthetic indicator Świętokrzyskie Voivodship. Voivodship is characterized by a clear differentiation in terms of traits and the same level of local development. Research suggests five types of municipalities: a good (Morawica), medium (Zagnańsk, Sitkówka-Nowiny, Daleszyce, Krasocin), low (Piekoszów, Masłów, Łoniów, Pawłów, Stopnica, Sticks) and very low (Michałów, Klimontów, Nagłowice, Oksa, Moskorzew) levels of development.

Key words: commune, development, financial condition, infrastructure, synthetic index

---

¹ Dr, e-mail: pdziekan@interia.eu

Wprowadzenie

Globalizacja jest częścią współczesnych zdarzeń, zjawisk i procesów zachodzących w światowej gospodarce, mających wpływ na to, co się dzieje w poszczególnych krajach, gospodarkach i społecznościach. Tak więc polska wieś, polskie rolnictwo, wszystkie jednostki i podmiot) gospodarcze oraz instytucje działające na wsi we wszystkich sferach agrobiznesu i gospodarki wiejskiej są w jakimś stopniu powiązane i zależne od obiektywnie przebiegających oraz niezależnych od państw i rządów zjawisk i procesów globalnych [Adamowicz 2008]. Procesy globalizacyjne sprawiają, że obszary wiejskie stają się częścią otwartego ogólnoswiatowego układu gospodarczego. W wyniku procesów globalizacji, zmienia się status zbiorowości regionalnych jak również sama natura zjawisk zachodzących w gospodarce lokalnej [Palczyński 2008]. Obszary wiejskie stoją w obliczu istotnych zmian strukturalnych wynikających z ich niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Zajmując dominującą część przestrzeni społeczno-ekonomicznej regionu [Spychalski 2005], stają przed koniecznością przemian spowodowanych globalizacją gospodarki, a polityka wobec rolnictwa i obszarów wiejskich powinna w większym stopniu dostrzegać pomoc na rzecz modernizacji rolnictwa oraz dywersyfikacji produkcji rolnej i poprawy warunków życia na obszarach wiejskich [Chmielewska, Mierosławska 2007].

Gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego. Posiada ona osobowość prawną, oraz najszerszy zakres kompetencji, bowiem art. 6 ustawy o samorządzie gminnym wprowadza domniemanie właściwości gminy dla wszystkich spraw publicznych o znaczeniu lokalnym, jeżeli nie są one zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Główne zadania gmin sprowadzić można do czterech kategorii: infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej, ochrony i bezpieczeństwa publicznego oraz ładu przestrzennego i ekologicznego [Ustawa ... 1990; Niewiadomski, Grzelczak 1990; Podgórski 1991].

W analizach rozwoju regionalnego istnieje zasadniczy problem wyboru do badań właściwych cech rzeczywistości społeczno-ekonomicznej (uwzględniający aspekty finansowe, demograficzne, struktury użytkowania gruntów, stanu mieszkalnictwa, ochrony zdrowia i kultury, struktury zatrudniania), a co za tym idzie – konstrukcji odpowiednich wskaźników i zastosowania odpowiednich metod. W badaniach rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych regionów wykorzystać można taksonomiczną metodę [Hydzik 2012]. Rozwój społeczno-gospodarczy powoduje zmiany ilościowe i jakościowe w sposobach i efektach gospodarowania. Głównym celem rozwoju każdego obszaru jest zapewnienie ludziom możliwie najwyższego poziomu życia, który jest związany z powstawaniem nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, nowych dóbr i usług zaspokajających popyt lokalny i ponadlokalny oraz rozwojem infrastruktury i zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego [Smoleń 2002].

O kondycji finansowej gmin decyduje przede wszystkim wielkość oraz odpowiednie dopasowanie w czasie dochodów i wydatków. Jest ona jest zjawiskiem złożonym, tzn. trudno dokonać jej zmierzenia na podstawie jednej mierzalnej cechy. Celem racjonalizacji finansów gminy po stronie dochodów jest wzrost ich źródeł, zaś po stronie wydatków wzrost efektywności realizowanych inwestycji i lepsze wykorzystanie majątku komunalnego [Standar, Średzińska 2008; Klepacki, Kusto 2009].

Powiązania gospodarki ze środowiskiem występują w wielu działaniach obserwowanych w samorządzie. Stan środowiska oraz przedsięwzięcia podejmowane w celu jego ochrony coraz częściej traktowane są jako czynnik konkurencyjności. Wynika

to ze wzrastającej świadomości społecznej, dotyczącej konieczności ochrony środowiska naturalnego, które stopniowo zatracą zdolność do samoregulacji [Kaształan 2010].

Warto również podkreślić znacznie społeczno-gospodarcze odpowiedniego stopnia rozwoju infrastruktury. Decyduje ona bowiem atrakcyjności regionu, warunkach życia i pracy. Infrastruktura wpływa na przestrzenne rozmieszczenie działalności produkcyjnej. Jest również ważnym składnikiem determinującym strukturę sieci osadniczej oraz elementem integracji ekonomicznej i społecznej w regionie, a także warunkiem efektywnej ochrony środowiska na wsi i w rolnictwie [Woźniak 2002].

Cel i metoda badania

Celem opracowania jest ocena możliwości wykorzystania wskaźnika syntetycznego do oceny poziomu rozwoju lokalnego (przez ocenę kondycji finansowej, infrastruktury i środowiska naturalnego) gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego dla 2003 r. (rok poprzedzający przystąpienie do UE) i 2006 r. oraz w 2012 r. (okres wejścia w życie nowej ustawy o finansach publicznych z 2009 r.).

Tabela 1. Wybrane zmienne (kondycja finansowa, infrastruktura, stan i ochrona środowiska) gmin

Table 1. Selected variables (financial health, infrastructure, and environmental status) communes

Symbol	Nazwa zmiennej
X1	dochody własne do dochodów ogółem S
X2	dochody PIT i CIT do dochodów ogółem S
X3	dochody z majątku do dochodów ogółem S
X4	subwencje do dochodów ogółem D
X5	dotacje do dochodów ogółem D
X6	wydatki bieżące do wydatków ogółem D
X7	wydatki inwestycyjne do wydatków ogółem S
X8	wydatki na obsługę długu do dochodów własnych D
X9	powierzchnia gruntów leśnych S
X10	apteki - ludność na aptekę ogólnodostępną S
X11	przychodnie (obiekty) S
X12	korzystający z wodociągu w % ogółu ludności S
X13	korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności S
X14	korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności S
X15	ludność korzystająca z oczyszczalni S
X16	wydatki w dziale 900 - gospodarka komunalna i ochrona środowiska S

S – stymulanta; D – destymulanta;

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne etapy konstrukcji syntetycznego miernika rozwoju są następujące: 1) dobór zmiennych opisujących badane zjawisko i ich wstępna analiza, 2) normalizacja wartości zmiennych diagnostycznych, przedstawionych w postaci stymulant czy destymulanty (pozbawienie wartości zmiennych mian i ujednoczenie rzędów wielkości w celu

doprowadzenia ich do porównywalności), 3) wyboru formuły agregacyjnej i wyznaczenia na jej podstawie wartości syntetycznego miernika rozwoju, 4) grupowanie, tworzenie klas podobnych jednostek.

Dobór cech diagnostycznych musi spełniać określone kryteria statystyczne, merytoryczne i formalne, a także zapewniać odpowiednią wartość informacyjną zmiennych [Podogrodzka 2011].

Zebrane informacje statystyczne (stymulanty, destymulanty) poddane zostały wstępnej analizie. Ostateczny zbiór cech obejmuje zmienne charakteryzujące się dużą zmiennością przestrzenną (współczynnik zmienności powyżej 0,15), niskim skorelowaniu w ramach wyodrębnionych grup (współczynnik poniżej 0,75) [Zeliaś 2000].

W celu normalizacji zmiennych zastosowano metodę unitaryzacji. Procedura unitaryzacji zmiennych wymaga zastosowania następującej formuły [Wysocki, Lira 2005]:

$$\text{dla stymulant } X = \frac{x_{ij} - \min_i x_i}{\max_i x_i - \min_i x_i} \quad (1)$$

$$\text{dla destymulant } X = \frac{\max_i x_i - x_{ij}}{\max_i x_i - \min_i x_i} \quad (2)$$

gdzie: X – oznacza wartość znormalizowaną, zunitaryzowaną czy zestandaryzowaną cechy dla badanej jednostki,

x_{ij} – oznacza wartość j -tej cechy dla badanej jednostki,

max – maksymalna wartość j -tej cechy,

min – minimalna wartość j -tej cechy.

Konstrukcja wskaźnika rozwoju obszarów wiejskich bazuje na metodzie bezwzorcowej porządkowania liniowego. Zakłada ona, że uzyskana zmienna agregatowa potencjału zawiera wszystkie informacje jakich dostarczają mierniki wybrane do oceny rozwoju (zmienne finansowe, oceny stanu środowiska i infrastruktury). Syntetyczny wskaźnik przyjmuje wartość z przedziału $[0,1]$. Wyższa wartość wskaźnika oznacza korzystniejszą sytuację obiektu, niższa wartość słabszą. Uzyskanie miary agregatowej (syntetycznej) odbywa się poprzez uśrednienie wartości zważonych wcześniej obszarów potencjału, co zapisać można w postaci [Bury, Dziekański, 2012]:

$$S_i = \frac{1}{p} \sum_{j=1}^p x_{ij} \quad (i = 1, 2, \dots, p) \quad (3)$$

gdzie: S_i – syntetyczny miernik kondycji finansowej gminy w badanym okresie,

x_{ij} – cechy struktury wskaźnika syntetycznego,

p – liczba wskaźników cząstkowych wykorzystywanych w konstrukcji agregatowej miary aspektu potencjału.

Tabela 2. Interpretacja wartości wskaźnika S_i dla przeprowadzonej klasyfikacjiTable 2. Interpretation of the S_i score for a classification

Wartość S_i	Grupa (klasa)
$S_i \leq 0,80$	bardzo dobra (grupa A)
$0,60 \leq S_i < 0,80$	dobra (grupa B)
$0,40 \leq S_i < 0,60$	średnia (grupa C)
$0,20 \leq S_i < 0,40$	słaba (grupa D)
$S_i < 0,20$	bardzo słaba (grupa E)

Źródło: opracowanie własne.

Hierarchizacja gmin bazuje na kryterium malejącej wartości syntetycznej rozwoju. Każda gmina przypisana jest do jednej z pięciu grup. Wyłonienie grupy cechują się zbliżonym poziomem potencjału społeczno-ekonomicznego. Punktem wyjścia w tej metodzie jest stworzenie osobnych klas dla poszczególnych jednostek terytorialnych. Informacja o tym, które gminy znajdują się w poszczególnych grupach, może mieć praktyczne znaczenie zarówno dla władz samorządowych, urzędów skarbowych, jak też np. dla inwestorów podejmujących decyzję o lokalizacji firmy.

Wskaźnik syntetyczny rozwoju gmin wiejskich

Powierzchnia województwa świętokrzyskiego to 11691,05 km², co stanowi 3,74% obszaru kraju (15 miejsce, przed województwem opolskim), z liczbą ludności prawie 1.330 tys. (13. miejsce). W województwie wydzielonych jest administracyjnie 13 powiatów ziemskich i jedno miasto na prawach powiatu (Kielce - powiat grodzki) oraz 102 gminy, w tym 5 miejskich, 26 miejsko-wiejskie i 71 wiejskie. Następujące sektory przemysłu ciężkiego, przeżywającego obecnie trudny okres, od lat rozwijały się w północnej części województwa: hutniczy, metalowy, maszynowy, odlewniczy. W części południowej i wschodniej, na dobrych glebach, dominuje rolnictwo. Szczególnie dobrze rozwija się branża ogrodniczo-sadownicza.

Analizowany zbiór zmiennych charakteryzuje się bardzo dużą rozpiętością współczynnika zmienności od 0,14 do 1,74 (w 2003, 2006 r.) i 0,11 do 1,59 (w 2012 r.). Największą wartość współczynnika zmienności posiada wskaźnik X14 (korzystający z instalacji sieci gazowej w % ogółu ludności; destymulanta). Wysoki współczynnik zmienności posiadają też zmienne: X9 (powierzchnia gruntów leśnych; stymulanta), X13 (korzystający kanalizacji w % ogółu ludności; stymulanta), X16 (wydatki komunalne i na ochronę środowiska; stymulanta). Wynoszą one odpowiednio X9 (0,93; 0,92; 0,92), X13 (1,39; 1,2; 0,79), X16 (1,32; 0,75; 1,08). Najniższe współczynniki zmienności posiadały zmienne X5 (0,29; 0,17; 0,20; dotacje do dochodów ogółem; destymulanta), X6 (0,14; 0,14; 0,11; wydatki bieżące do wydatków ogółem; destymulanta) i X12 (0,34; 0,30; 0,22; korzystający z wodociągu w % ogółu ludności; stymulanta). Ze względu na wskaźnik zmienności wyeliminowano X6.

Biorąc pod uwagę kryterium merytoryczne oraz statystyczne ostateczna liczba cech diagnostycznych jest następująca X1, X2, X3, X7, X9, X10, X11, X12, X13, X14, X16 (stymulanty), X5 (destymulanty).

Na podstawie obliczeń opracowano dwa rankingi – dla roku 2003, 2012, które umożliwiają ocenę zmian poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa świętokrzyskiego w perspektywie prognozy wejścia Polski do Unii Europejskiej (2003 r.) oraz w okresie po integracji w 2012 r. (w okresie po kryzysie gospodarczym zapoczątkowanym w 2008 r.). Gminy województwa świętokrzyskiego charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem pod względem poziomu rozwoju lokalnego. Z jednej strony, można było wyróżnić grupę gmin o średnim rozwoju lokalnym (grupa C; 11 jednostek średni wskaźnik 0,35). Z kolei wskaźnik dla gmin o najniższym poziomie funkcjonowania nieznacznie przekroczył poziom 0,16 (grupa E). Najliczniejszą grupę stanowiły gminy należące do grupy D. Stanowiły one 70,83% wszystkich gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego (średni wskaźnik syntetyczny w grupie 0,27). Szczegółową klasyfikację gmin zaprezentowano w tabeli 3 (por. też rys. 1).

Pozycja gminy Morawica wynika z 1000 podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą. Przeważają firmy jedno lub kilkusobowe, często rodzinne. Dominującą dziedziną działalności są usługi (budowlane, spożywcze), handel i transport. Gmina ma charakter rolniczy, ale z dużym udziałem sektora pozarolniczego.

Silna pozycja gminy Sitkówka – Nowiny wydaje się być związana z bliskością Kielce oraz funkcjonowaniem na terenie jednostki oczyszczalni ścieków (która obsługuje miasto Kielce), największego pracodawcy w terenie, oraz licznej grupy przedsiębiorstw różnych branż. Znajdują się tu zakłady przemysłu cementowo-wapienniczego. Ponadto istotne znaczenie ma tutaj położenie gminy przy głównych szlakach kolejowych i drogowych oraz w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Kielce.

Rys. 1. Wskaźnik syntetyczny rozwoju lokalnego gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego w 2012 r.

Fig. 1. Synthetic index of local development in rural communes in 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

Do głównych atutów gminy Daleszyce należą atrakcyjne położenie, sprzyjające zamieszkiwaniu na terenie gminy osób z zewnątrz, dostępność szkół, kultury, rynku pracy oraz współtworzenie Kieleckiego Obszaru Metropolitarnego. Gmina ma charakter rolniczo-mieszkalny. Struktura działalności gospodarczej wskazuje na następujące branże: rolno-spożywcza, przetwórstwo mięsa oraz owoców, warzyw, ziół, a także stolarka drewniana, branża mięsna, produkcja liofilizowane żywności, produkcja materiałów budowlanych.

Tabela 3. Klasyfikacja gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego według wartości syntetycznego miernika określającego poziom rozwoju lokalnego

Table 3. Classification of rural communes in Świętokrzyskie to the synthetic indicator defining the level of local development

	2003	2012
b. dobra (A)	-	-
dobra (B)	-	Morawica
średnia (C)	Zagnańsk, Sitkówka-Nowiny, Daleszyce, Morawica, Brody, Samborzec, Piekoszów, Pawłów, Krasocin, Bodzechów, Miedziana Góra, Strawczyn, Loniów	Zagnańsk, Sitkówka-Nowiny, Daleszyce, Krasocin, Bliżyn, Bodzechów, Strawczyn, Brody, Miedziana Góra, Solec-Zdrój,
ślaba (D)	Bliżyn, Masłów, Pierzchnica, Stopnica, Bogoria, Sadowie, Wojciechowice, Raków, Kluczewsko, Mirzec, Gowarczów, Sobków, Wodzisław, Smyków, Szydłów, Rytwiany, Bieliny, Dwikozy, Pacanów, Waśniów, Obrazów, Tarłów, Górnio, Solec-Zdrój, Oleśnica, Tuczępy, Nowy Korczyn, Lipnik, Żłota, Łączna, Secemin, Klimontów, Kije, Ruda Maleniecka, Mniów, Opatowiec, Radków, Radoszyce, Lubnice, Łągów, Nowa Słupia, Słupia, Baćkowice, Iwaniska, Łopuszno, Gnojno, Falków, Bałtów, Wiślica, Imielno, Nagłowice, Czarnocin, Wilczyce	Piekoszów, Masłów, Loniów, Pawłów, Stopnica, Kije, Szydłów, Oleśnica, Falków, Bogoria, Bałtów, Mirzec, Rytwiany, Ruda Maleniecka, Pierzchnica, Samborzec, Bieliny, Wojciechowice, Waśniów, Obrazów, Łączna, Gowarczów, Dwikozy, Tarłów, Górnio, Tuczępy, Raków, Mniów, Łągów, Nowa Słupia, Sobków, Nowy Korczyn, Secemin, Wodzisław, Lipnik, Żłota, Słupia, Kluczewsko, Baćkowice, Łopuszno, Gnojno, Smyków, Wiślica, Bejsce, Pacanów, Opatowiec, Iwaniska, Imielno, Sadowie, Radków, Radoszyce, Lubnice
b. slaba (E)	Michałów, Bejsce, Słupia (Konecka), Oksa, Moskorzew	Michałów, Klimontów, Nagłowice, Oksa, Moskorzew, Czarnocin, Słupia (Konecka), Wilczyce

Źródło: opracowanie własne

Gmina Krasocin ma charakter rolniczy. W ewidencji działalności gospodarczej UG Krasocin zarejestrowano na koniec I kwartału 2008 r. 885 podmiotów gospodarczych. Najliczniejszą grupę stanowią: obróbka drewna i tartaczniactwo, usługi budowlane, handel art. spożywczymi i przemysłowymi, ślusarstwo, produkcja materiałów budowlanych, usługi w zakresie instalatorstwa elektrycznego i mechaniki pojazdowej, prowadzenia ksiąg podatkowo-ubezpieczeniowych, usług biurowych i stomatologiczno-opiekuńczych oraz gastronomii, handel materiałami budowlanymi, instalatorstwo sanitarne, handel maszynami rolniczymi, przewóz osób i usługi bankowe.

Najmniej gmin znajdowało się w grupie A (bardzo dobra; 0 jednostek) i B (dobra; 1 jednostka 2006 – wskaźnik 0,65; 2010 – 0,60; 2012 – 0,65). Jak widać na rysunku 2 gminy grupy B (1 jednostka) i C (11 jednostek) znajdują się w oddziaływaniu Kielce. W stosunku do innych gmin można się doszukiwać cech regionu peryferyjnego oddalonego od głównych obszarów aktywności społeczno-gospodarczej, regionu o niskiej jakości

infrastruktury, czy niskiej gęstości zaludnienia, dominującej roli tradycyjnych czynników produkcji oraz niski stopniu powiązań regionu z otoczeniem zewnętrznym.

Tabela 4. Między klasowe zróżnicowanie poziomu rozwoju wyposażenia obszarów wiejskich województwa świętokrzyskiego w środki finansowe oraz infrastrukturę (wartości średnie w klasie w 2012 r.)

Table 4. Interclass differentiation of the level of rural communes in świętokrzyskie voivodeship equipment with financial resources and infrastructure (mean value in classes in 2012)

	X1	X2	X3	X5	X7	X12	X13	X14
b. dobra (A)	-	-	-	-	-	-	-	-
dobra (B)	0,53	0,17	0,11	0,11	0,27	94,30	65,30	11,00
średnia (C)	0,39	0,11	0,01	0,15	0,23	87,60	43,14	22,01
słaba (D)	0,26	0,08	0,01	0,20	0,17	77,54	21,29	10,02
b. słaba (E)	0,22	0,06	0,01	0,20	0,15	48,63	9,69	0,99

Źródło: opracowanie własne

Oceniane zmienne kondycji finansowej (X1, X2, X3, X5, X7) oraz infrastruktury (X12, X13, X14) prezentują poziom zróżnicowany dla gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego. Najniższy stopień zróżnicowania między grupami obserwujemy w przypadku zmiennej X3 (dochody z majątku do dochodów z ogółem). Świadczyć to może o dużych możliwościach poprawy działania gmin w tym aspekcie lub niewykorzystaniu potencjału gmin. W przypadku zmiennych dotyczących infrastruktury obserwujemy znaczne różnice między gminami należącymi do grupy B i E, czy C i E (tab. 4)

W badanej zbiorowości gmin wiejskich na poziom ich rozwoju miały istotny wpływ duża samodzielność finansowa oraz poziom prowadzonej działalności inwestycyjnej.

Tabela 5. Klasyfikacja gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego według wartości syntetycznego miernika określającego poziom rozwoju lokalnego

Table 5. Classification of rural communes in Świętokrzyskie to the synthetic indicator defining the level of local development

	Samodzielnością finansową (mierzona udziałem dochodów własnych w dochodach ogółem)			Działalność inwestycyjna (mierzona udziałem wyd. inwestycyjnych w wydatkach ogółem)		
	2003	2006	2012	2003	2006	2012
b. dobra (A)	-	-	-	-	-	-
dobra (B)	0,25	0,37	0,53	0,41	0,31	0,27
średnia (C)	0,32	0,29	0,34	0,26	0,17	0,23
słaba (D)	0,24	0,21	0,26	0,18	0,19	0,17
b. słaba (E)	0,23	0,19	0,22	0,12	0,16	0,15

Źródło: opracowanie własne

W istotę samorządu terytorialnego jest wpisana zasada samodzielności, która jest determinowana posiadaniem przez nią środków finansowych i majątku, służącego do wykonywania zadań. Samodzielność finansowa gmin jest wyznaczana między innymi udziałem dochodów własnych w dochodach ogółem, ukształtowała się na poziomie 0,53 w 2012 r. dla grupy B (Morawica 0,53), grupy C (0,34 wartość średnia w grupie, Zagnańsk 0,35, Sitkówka-Nowiny 0,71, Daleszyce 0,27; gmina znajdują się w orbicie oddziaływania

Kielc) i 0,22 dla grupy E (0,22 przy Michałów 0,22, Klimontów 0,19, Nagłowice 0,28) (por. tab. 5).

Kategoria wydatków inwestycyjnych obejmuje wszystko to, co służy powiększaniu majątku jednostek samorządu terytorialnego. Duży udział tych wydatków w wydatkach ogółem zwykle świadczy o wysokim poziomie prowadzonej działalności inwestycyjnej. Wydatki inwestycyjne w gospodarce finansowej gmin są czynnikiem charakteryzującym możliwości rozwojowe jednostek samorządowych. Niskimi wartościami wskaźnika charakteryzowały się obszary peryferyjne – o słabym zaludnieniu, znacznym udziale lasów i obszarów prawnie chronionych. Średni udział wydatków inwestycyjnych wyniósł w 2012 r. dla grupy B - 0,27 (Morawica 0,27), dla C – 0,23 (Zagnańsk 0,21, Sitkówka – Nowiny 0,13, Daleszyce 0,4), dla D – 0,17 (Łoniów 0,29, Stopnica 0,28, Szydłów 0,33) i grupy E – 0,15 (Michałów 0,19, Klimontów 0,10, Nagłowice 0,29).

Podsumowanie

Procesy globalne sprawiają, że obszary lokalne stały się częścią ogólnosiwiatowego układu gospodarczego i społecznego oraz elementem procesu tworzenia się sieci powiązań i współzależności między krajami i regionami, zarówno w sferze gospodarczej, jak i technologicznej i kulturowej. Ważnym podmiotem w obszarze relacji finansowych i handlowych stały się gospodarki lokalne, co wiąże się z rosnącymi przepływami dóbr i usług, kapitału rzeczowego i finansowego, ale także kapitału ludzkiego w procesie rozwoju.

Konstrukcja wskaźnika syntetycznego umożliwia pomiar wielowymiarowego zjawiska, a także liniowe uporządkowanie badanych jednostek. Pozwala ona uwzględnić wiele aspektów badanego zjawiska jednocześnie (np. finanse, infrastrukturę, stan i ochronę środowiska). Za korzyści w tym względzie uznać można kwantyfikację złożonego zjawiska za pomocą jednej wartości liczbowej, która ułatwia wszelkie porównania oraz syntezuje obrazy cząstkowe dotyczące badanych elementów. Może ona być pomocnym narzędziem dla władz samorządowych regionu dokonujących oceny trafności podjętych w przeszłości decyzji oraz skuteczności zastosowanych w przeszłości instrumentów zarządzania regionem. Wyniki porządkowania i klasyfikacji w kolejnych latach badanego okresu pozwalają określić zmiany położenia jednostki względem innych oraz wskazać obszary pozytywne i negatywne w badanych latach.

Zasoby finansowe, infrastruktura, środowisko są podstawą działania jednostek samorządu terytorialnego oraz warunkiem realizowania nałożonych na nie zadań, determinują rozwój gminy. Ma ona zapewnioną samodzielność działania, co pozwala na wykonywanie swoich zadań według własnego programu, bez nadmiernego ingerowania w nie ze strony większych jednostek samorządowych.

Analizowane gminy charakteryzuje się zróżnicowaniem wewnętrznym w zakresie kondycji finansowej, infrastruktury i środowiska naturalnego, a tym samym poziomie rozwoju lokalnego. Wyniki badań mogą sugerować na istotną rolę przestrzennych czynników lokalizacyjnych, takich jak położenie w strefie bezpośredniego oddziaływania większych miast, w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin. Badania wskazują na pięć rodzajów gmin dobrym (Morawica), średnim (Zagnańsk, Sitkówka-Nowiny, Daleszyce, Krasocin), słabym (Piekoszów, Masłów, Łoniów, Pawłów, Stopnica, Kije) i bardzo słabym

(Michałów, Klimontów, Nagłowice, Oksa, Moskorzew) poziomie rozwoju. Nie występują w regionie gminy wiejskie o bardzo dobrym poziomie rozwoju.

Literatura

- Adamowicz M. [2008]: Teoretyczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa z uwzględnieniem procesów globalizacji i międzynarodowej integracji, *Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G*, T 94, z. 2, ss. 49-64.
- Bury P., Dziekański P. [2012]: Porównanie wybranych elementów budżetów gmin województwa świętokrzyskiego, ss. 7-29 [w:] P. Dziekański (red.), *Gospodarka lokalna drogą rozwoju regionu*, Wyd. Stowarzyszenie Nauka, Edukacja, Rozwój, Ostrowiec Świętokrzyski.
- Chmielewska B., Mierosławska A. [2007]: Krajowa czy regionalna strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich?, *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, nr 2, ss. 85-105.
- Hydzik P. [2012]: Zastosowanie metod taksonomicznych do oceny poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego powiatów województwa podkarpackiego, *Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej* Nr 286, *Ekonomia i Nauki Humanistyczne* z. 19.
- Kasztelan A. [2010]: Środowiskowa konkurencyjność regionów – próba konceptualizacji, *Problemy Ekorozwoju – Problems Of Sustainable Development*, vol. 5, no 2, ss. 77-86.
- Kisielińska J. [2009]: Bezwzorowa klasyfikacja obiektów w ekonomice rolnictwa, *Zeszyty Naukowe SGGW Problemy Rolnictwa Światowego*, t. 8 (XXIII), Wydawnictwo SGGW, Warszawa, ss. 104-115.
- Klepcki B., Kusto B. [2009]: Ocena kondycji finansowej gmin województwa świętokrzyskiego [Tryb dostępu:] http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/EIOGZ_2009_nr77_s127.pdf [Data odczytu: styczeń 2014].
- Niewiadomski Z., Grzelczak W. [1990]: Ustawa o samorządzie terytorialnym z komentarzem, Warszawa, s. 12
- Paleczny T. [2008]: Procesy regionalizacji a zjawiska globalizacji. *Przegląd Humanistyczny* nr 1 (406)
- Podgórski K. [1991]: Ustawowa regulacja zadań gminy jako jednostki samorządu terytorialnego, *ST*, nr 11-12, ss. 21.
- Podogrodzka M. [2011]: Analiza zjawisk społeczno-ekonomicznych z zastosowaniem metod taksonomicznych, *Wiadomości Statystyczne*, nr 11, ss. 26-41.
- Smoleń M. [2002]: Czynniki różnicujące rozwój gospodarczy gmin w regionie krośnieńskim, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Spychalski G. [2005]: Mezoekonomiczne aspekty kształtowania rozwoju obszarów wiejskich. IRWiR PAN, Warszawa, s. 49-50.
- Standar A., Średzińska J. [2008]: Zróżnicowanie kondycji finansowej gmin województwa wielkopolskiego, *Journal of Agribusiness and Rural Development* 4(10), ss. 135-145.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym [Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.]
- Woźniak M. [2002]: Infrastruktura a zrównoważone zarządzanie obszarami wiejskimi. *Inżynieria Rolnicza* nr 3, Warszawa.
- Wysocki F., Lira J. [2005]: *Statystyka opisowa*, Wyd. AR, Poznań.
- Zeliaś A. (red.) [2000]: *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.